

DOKU

DOKU

Doku İle İlgili Temel Kavramlar

Doku (Tekstür)

Doğadaki tüm nesnelerin ve varlıkların görme, dokunma duyularıyla kavranabilen, iç yapılarının işlevsel özelliklerini dışa vuran yüzeysel etkilerine “Doku” (Tekstür) denir. İçi sınırlayan varlıkların dış yapı durumudur. Bu, doğanın yapısal bir özelliğidir. Her varlığın karakteristik bir dış yapı oluşumu vardır. Objelerin dış görünüşlerindeki ayrıcalıklarını sağlayan dokusal yapı farklılıklarıdır. Doku yüzeylerin oluşumunu ve tanınıp ayırt edilmesini sağlar. Örneğin; çeşitli ağaçlar dokusal yapılarındaki, karakteristik farkları nedeniyle tanınıp ayırt edilmektedir.

Çeşitli ağaç dokuları

Yüzey ne tipte olursa olsun parça ile bütün arasında birtakım temel bağlantılar bulunabilir. Doku, birbirine eş ya da birbirini tamamlayan birim biçimlerin belli sistemlerle yan yana gelmesinden oluşur. Dokular yüzeyleri oluşturur.

Biçim

Bir nesnenin görme ya da dokunma duyularıyla algılanabilmesini sağlayan kendine özgü gerçekliğidir. Her biçimin kendine özgülüğü vardır.”Bir kürenin yuvarlaklığı gibi.

Biçim, çizginin hareketinden doğar. İki boyutludur. Uzunluğu ve genişliği vardır. Derinliği yoktur, kapalıdır. Biçim nesnelerin dış çizgileri bakımından niteliği olarak da tanımlanır. Doğadaki her varlığın bir biçimi vardır. Ayrıca ana biçimler kendi içinde daha küçük biçimlere ayrılır. Örneğin; insan bedeninin tümü ana biçim olursa; baş, eller, kollar vb. ayrı biçimlerdir. Ya da bir ağaç düşündüğümüzde, ağaç genel biçimdir. Gövdesi, dalları, meyveleri, yaprakları kendi içlerinde ayrı ayrı biçimlerdir.

Biçimleri, doğal biçimler, geometrik biçimler olarak gruplanır. Doğal biçimlerin doğada pek çok çeşit vardır. Biçim genellikle dış biçim olan görünüşle karşılaştırılır. Genel anlamda tüm nesne söz konusudur. Bir ağacın biçiminden, görünüşü, dış biçimi, iç anatomisi, yapısı, kısaca bütünü anlaşılır.

Birim Biçim

Doku, aynı yapı özelliğine sahip biçimlerin, hep aynı yönde hiç değişikliğe uğramadan tekrarlarla artmasından oluşur. Dokuyu oluşturan biçimlerin her birine **birim biçim** denir. Birim biçimler; birbirine eş, birbirini tamamlayan ya da belli sistemlerle yan yana gelerek dokusal yüzeyleri oluşturur.

Doğal bitki doku

Doğal dokularda dokuyu oluşturan birim biçimler matematiksel bir eşlik göstermeyerek, bir bütün içinde birbirlerini tamamlayarak yapısal sistemleri oluşturur. Örneğin; doğadan ağaç dokuları, bal peteği dokusu gibi.

Ağaç dokusu, bal peteği dokusu

Dokusal yüzeylerin oluşumunu sağlayan birim biçimleri ve bunların yan yana geliş sistemleri daima farklılıklar gösterir. Bazen değişik objelerde birim biçimler benzer olsalar da işlevsellersi ayrı ayrı olduğundan yan yana geliş sistemleri farklı olabilir. Yine birim biçimleri farklı olan objelerde birimlerin yan yana geliş sistemleri benzer olabilir.

Doğal bitki dokularında birim biçimler

Modül Birim

Modül, bir sistemde yapıyı oluşturan çeşitli elemanların, tamamen aynı, üst üste ya da yan yana gelerek bir bütünü oluşturabilmeleri için gerekli olan en küçük ortak ölçü birimidir.

Modül birim

Sistem

Sistem bir sonuç elde etmede uygulanan belli ilkelere dayalı yöntemler düzenidir. Örneğin, doku sistemi dediğimiz zaman, birim biçimlerin değişikliğe uğramadan tekrarlarla artmasından oluşan bir bütün; yani bir sistem bütünü anlaşılır. Bu sistem bütünü meydana getiren parçalardan birinin veya birkaçının değişimi (söz gelimi birim biçimlerdeki değişim) sistemin bütünü etkiler, bozar.

Strüktür

Eş ya da birbirleriyle bağlantılı, benzer formların, iki ya da üç boyutlu yüzey üzerinde, bir araya gelerek tekrarlanmasından oluşan içyapıya strüktür denir.

Strüktür, nesne ya da varlığı ayakta (yerçekimine karşı) dengede tutan, içyapının ölçüsel sistemi ve düzenidir. Farklı kuvvet, ağırlık ve gerilimlere direnç ve denge kazandıran ölçü tekrarlarına sahip içyapı düzenidir. Strüktür, sistemsel tekrarları ile kendini doku olarak ifadelendirilir. Strüktürün en önemli özelliklerinden biri; mekan yaratmasıdır. Mekana form yönünden birlik vermesidir. Strüktürde temel; “**Birim**” ilkesidir. Doğada bu birim ilkesine en iyi örnek arı peteğidir.

Doku Çeşitleri Ve Özellikleri

Dokular, çeşitli yönlerden gruplandırılıp, incelenebilir.

Buldukları Yere Göre Dokular

- **İç Doku:** Nesnenin içyapısının (strüktür) dokusudur.
- **Dış Doku:** Bir maddenin içyapısının (tekstür) yüzeyde görünüşüdür.

Oluşumları Yönünden Dokular

- **Doğal Dokular**

Doğrudan dokunma duyumuza etki eden, insana bağlı olmaksızın kendi iç ve dış yasalarıyla var olan canlı, cansız tüm varlıkların gerçek dış yapılarına doğal doku denir. Doğadaki her varlığın kendine özgü doğal dokusu vardır. Çeşitli bitki, ağaç, ağaç kabukları, yaprak, çiçek, kozalak, taş, kaya ile hayvanların dış görünüşlerindeki yüzey oluşumları doğal dokulardır. Doğal dokular, birbirine benzeyen birbirlerini tamamlayan birim elemanlarının belli düzenlerle yan yana gelen tekrarlarıyla oluşmuştur. İşlevsellikle ilgilidir. Dış yapıyla içyapı arasında uyum vardır.

Çeşitli doğal dokular

Doğal dokular, genellikle zamana ve doğa koşullarına, dış etkenlere bağlı olarak, yüzeysel görünüşlerinde değişime uğrar. Objenin esas yapısı bozulmadan dış yapısındaki görüntü başkalaşmasına güncel-(aktüel) doku denir. Deri dokusunun zamanla değişmesi, bitkilerin yaşı ve doğa koşullarına göre değişimi, genel orman dokusunun mevsimine göre değişimi, hava koşullarına göre deniz yüzeyinde oluşan (dalgalanmalar), suyun rüzgârla titreşimi gibi değişimler güncel dokulardır.

Doğadaki tüm dokular doğal dokulardır. Doğal dokularda kendi içlerinde yapısal ve görsel etkinlikler açısından büyük zıtlıklar taşır.

➤ Doğal dokular “Organik ve İnorganik” olarak ikiye ayrılır.

• Organik Dokular

Tüm canlıların içyapılarına bağlı dokular “Organik” (Bileşimi; canlılığa, ,dirimliliğine bağlı, yaşam enerjisiyle var olan) dokuları oluşturur. Organik dokuların temelinde “yaşam-büyüme-korunma işlevi vardır. Hücreye dayalı dokulardır. Kelebek kanadı ya da yaprak dokusu gibi doğa elemanının öz yapısını yansıtır.

Organik dokular

- **İnorganik Dokular:**

“Cansız” dediğimiz fiziksel, kimyasal yapılar inorganik dokuları oluşturur. Atomun paketlenmesi ile “denetim” işlevine bağlı olarak oluşur. Benzer aynı atomların oluşturduğu düzen bütünlüğüdür.

Doğadaki tüm dokular doğal dokulardır. Doğal dokularda kendi içlerinde yapısal ve görsel etkinlikler açısından büyük zıtlıklar taşır.

- **Geometrik Yapılı Dokular:**

Bir geometrik elemandan hareket edilerek değişik işlemlerle oluşur. Doğada (arı peteği, örümcek ağı, çok yapraklı çiçeklerin geometrik sisteme dayalı dokusu gibi:).

Örümcek ağı

- **Kristal Yapılı Dokular:**

Doğadaki kristalize yapıları varlıklarda bulunur. (kar, tuz, buz vs. mineralleri gibi:).

Doğal dokular farklı özelliklere sahiptir. Sert-yumuşak, sivri küt, pürüzlü-kaygan, girintili-çıkıntılı, sık-seyrek gibi: Bu özellikler dokunma duygusu ile anlaşılır.

- **Yapay Dokular**

Yapay dokular, insanın bilgi, emek ve teknikle işleyerek estetik tasarım kaygılarıyla yaptığı görsel yüzey değerlendirmesidir.

Yapay doku oluşturmada sonsuz sayıda birim biçim olanaklarından yararlanarak, yine birbirinden farklı tasarımlar gerçekleştirilebilir. Yapay doku, insan eliyle üretilen nesnelere dokularıdır. Ancak çeşitli kullanım amaçları için imal edilmiş ürünlerin dokuları yapay olsalar da sanat ürünleri için konunun dışındadır. Örneğin, giysi olarak örülen kazağın dokusunun sanatla ilgisi yoktur. Dokuma ve örme tekniğinin olanakları ile estetik kaygılar taşıyan yeni doku tasarımları ise güzel sanatlar açısından yapay doku olarak değerlendirilir.

Yapay doku oluşturmada, birim elamanlarının yalınlığı, birim elemanlarının sistemleri ve çok yönlü eşitlemelerle matematiksel düzenlemeler söz konusudur. Tuğla, beton demir, kâğıt kumaş, gibi örnekler çoğaltılabilir.

Çeşitli resimleme teknikleri ile geometrik veya organik karakterli doku tasarımları yapılabileceği gibi değişik malzemelerin olanakları ile de rölyef doku düzenlemeleri yapılabilir.

➤ **Rölyef (Kabartma) :**

Taş, metal, ağşap, kil ya da alçı vb. zerinde bazı kısımları oyuk bazı kısımları kabartılı bırakılarak yapılmış sanat eserlerine “Rölyef” denir. Alçak kabartma ve yüksek kabartma olmak üzere iki çeşit rölyef tekniği vardır. Değişik malzemelerin olanakları ile rölyef doku düzenlemeleri yapılabilir. Örneğin, kâğıt ya da mukavvayı keserek çıkıntılı ve girintili birim biçimlerin tekrarlarıyla oluşmuş bir doku yüzeyi elde edebileceği gibi, yine kâğıttan ya da çeşitli malzemelerden (kapak, dğme, kibrit vb.)oluşan birim biçimlerin tekrarlarıyla rölyef dokular yapılabilir. Düz kil yüzey üzerinde sert bir cisimle bastırılarak yapılacak izlerin (birim biçim) tekrarlarıyla veya ekleme olarak rölyef dokular oluşturulabilir.

Didim Apollo Heykeli ve Rölyef Panolar

Duyumları Yönünden Dokular;

➤ **Dokunsal (Gerçek) Dokular:**

Gözle görülen aynı zamanda dokunulduğunda girinti-çıkıntılı, yumuşaklığı-sertliği, pürüzlülükleri hissedilen dokulara“**Dokunsal (Gerçek) Dokular**” denir.

Doğal dokularda ve yapay dokularda da gerçek doku özellikleri vardır. Sert-yumuşak, sivri küt, pürüzlü-kaygan, girintili -çıkıntılı, sık-seyrek gibi: Bu özellikler dokunma duygusu ile anlaşılır.

Dokunsal (Gerçek) Dokular

Gerçek doku; doğal ya da bir sanatçının ürettiği yapay doku da olabilir. Örneğin, yağlı boya tekniğiyle yapılmış resimde iki tür doku görülür. Birincisi sanatçının fırça darbeleriyle veya boyamayla açık-koyulu görüntülerle oluşturduğu dokudur. İkincisi ise tamamen kullanılan gereçlerin özelliklerinden kaynaklanan dokulardır. Söz gelimi, pütürlü bir yüzeye sahip olan tuval, mukavva gibi bir gereç veya boyanın tutkal gibi başka malzemelerle karıştırılarak sürüldüğünde kalın tabakalı doku yüzeyleri meydana getirilebilir.

Vincent Van Gogh Van Gogh'un odası tuval üzerine yağlı boya.

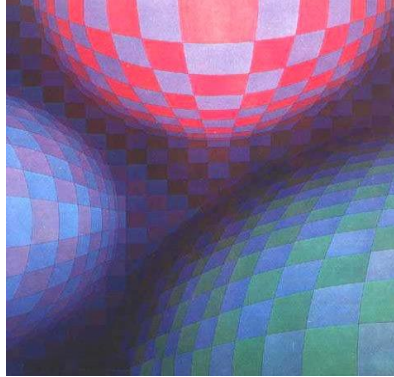
Gerçek dokuların olduğu sanat dalı heykeldir. Heykeltıraşlar hem kullandıkları gerecin (kil, mermer vb.) hem de hangi varlığın heykelini yapıyorlar ise, onun dokusunu vurgularlar. Görsel algılamayla üç boyutluluk etkisi veren alını, gözleri, burnu figürün varlığını, kütlelerini ve boyutlu haliyle kavranmasını sağlarlar.

➤ Görsel Dokular

Gözle görülen ve algı yoluyla kavranan sanat malzemeleriyle iki boyutlu yüzey üzerinde (nokta-çizgi, açık-koyu ve renkle) yapılan dokulara “Görsel Dokular” denir. Gerçek dokular gibi etkiler yaparlar. Etki sonuçları estetik hazlanmadır.

Görsel dokuların hacim etkisi, yüzeydeki girinti çıkıntıları sadece gözle algılanır, parmakla dokunulduğunda hissedilmez. Düz yüzey üzerinde görüntü olarak doku etkisi verir. Örneğin herhangi (üç boyutlu) bir cismin, iki boyutlu görüntüsünü kâğıt üzerinde yaparken onun yüzeylerinin pürüzlülük derecesi bir takım taramalar ve noktalar yardımıyla belirtilir ki kâğıt üzerinde resmedilen bu doku sadece görsel olarak algılanan yapay bir dokudur. Resme el ile dokunulduğunda, ele hiçbir zaman o cismin yüzeyinde gerçekte hissedilen doku etkisi gelmez. Gözle resme bakıldığında ise o cismin yüzeyindeki pürüzlülük derecesi oldukça iyi anlaşılır.

Ayrıca hareket etkisi sonucunda göz aldanması ile oluşan optik dokular vardır. Temelinde hareket ve biçim değiştirme vardır. Görsel anlatım dilinde çok etkili ve dikkat çekicidir. Dokusal yapıyı oluşturan birim biçimlerin matematik sistemlerle büyümesi – küçülmesi giderek değişime uğraması, belli merkezlerde toplanması, dağılması ve giderek döndürülmesi ile yüzeye optik hareket kazandırılabilir (Victor Vasarely).

Victor Vassareli ‘den optik dokulu çalışmalar

Belli sistemlerle yan yana gelerek dokusal yapıyı oluşturan birim biçimlerin benzer veya eş oluşu gözün, yüzey üzerinde belirli yerlerde takılmasını önleyerek gezinmesine neden olmaktadır. Matematik sistemle değişime uğratılan birim biçimlerin oluşturduğu dokusal yapıda göz, yan yana gelen birimler arasındaki farkı sezemediğinden farkı buluncaya kadar gezecektir. Doku düzeni içinde yan yana gelen birimler arasında fark yoksa ya da ayırt edilemeyecek kadar az bir fark varsa karşılaştırma yaparak değişikliği göz buluncaya kadar yüzey üzerinde gezinecektir. Optik dokuyu oluşturacak birim elemanın çok yalın olması ve gözü üzerinde alıkoyacak başka biçimlerin çağrıştırmaması optik hareketin sağlanmasında temel kuraldır.

Teknolojiyi kullanarak da fotoğraf filminden ve ağrazdizman olanaklarından yararlanarak optik doku uygulamaları yapılabilir. Filmin greninin sıklaştırılıp seyreltilmesiyle görüntü elemanı üzerinde oynanarak da değişik optik dokular elde edilir.

Anlatımları Yönünden Dokular;

➤ Taklit Doku

(Görsel doku); dokulu bir objeye bakarak gözleme ve etüde dayalı çalışılarak oluşturulan dokuya “Taklit Doku” denir.

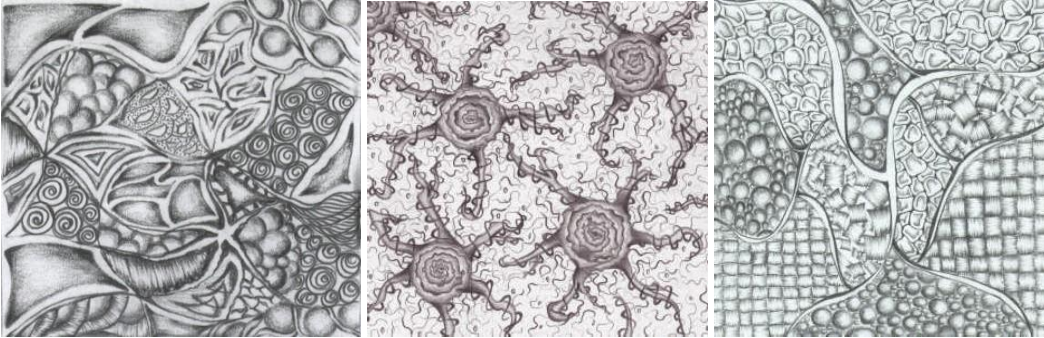

Objenin karakalem ve renkli etüdü.

➤ Buluş Doku:

Tasarımcının dokulu bir objeden yola çıkarak ya da tamamen kendi yaratıcı düşüncesini kullanarak bireysel anlatımı ile oluşturduğu özgün dokuya “Buluş Doku” denir. Tasarımda duygulara ve yaratama özgürlüğüne doku ile ulaşılır. Buluş dokular çeşitli amaçlar için kullanılabilir kaynaklardır.

Buluş dokuda yine görsel dokularda olduğu gibi nokta-çizgi, leke, açık-koyu ve renkle yeni tasarım öğeleri ile yapılır.

Objenin dokusundan yola çıkarak kara kalemle özgün doku yorumları.

DOKULU OBJELERDEN RENKLİ ETÜTLER

Guaj Boya Tekniği

Guaj boya su ile çözünlüğünün olması ve kapatıcı özelliğinden dolayı tercih edilir. Düz yüzey üzerinde hazırlanan boya çabuk kuruyacağından düz boyamalar elde edilemez. Guajda kıvam önemli bir faktördür. Yoğun biçimde kullanıldığında, çatlama yaptığı için sürülmeden önce koyu ayran kıvamını oluşturarak fırçadan akmakla akmamak arası koyuluğunun sağlanacak şekilde hazırlanması gerekmektedir. Guaj boya tekniğinde önerilen kâğıt Amerikan Bristol resim kâğıdıdır.

Renkli Etüt Çalışmasında Dikkat Edilecek Noktalar

- Obje renkli etüdüne başlanmadan önce obje dikkatlice gözlemlenerek incelenmelidir.
- Obje üzerindeki renk ve renk tonları incelenip analiz edilmelidir.
- Obje üzerindeki en açık renk ve tonlardan başlayarak renklendirilmelidir.
- Guaj boyanın kuruduktan sonra renk tonları çok az değişir ve matlaşır bu özelliğine dikkat edilmelidir.
- Guaj boya da kıvam çok iyi ayarlanmalı, ne çok sulu ne çok katı kıvam kullanılmalıdır.

Renkli Etüt Örnekleri

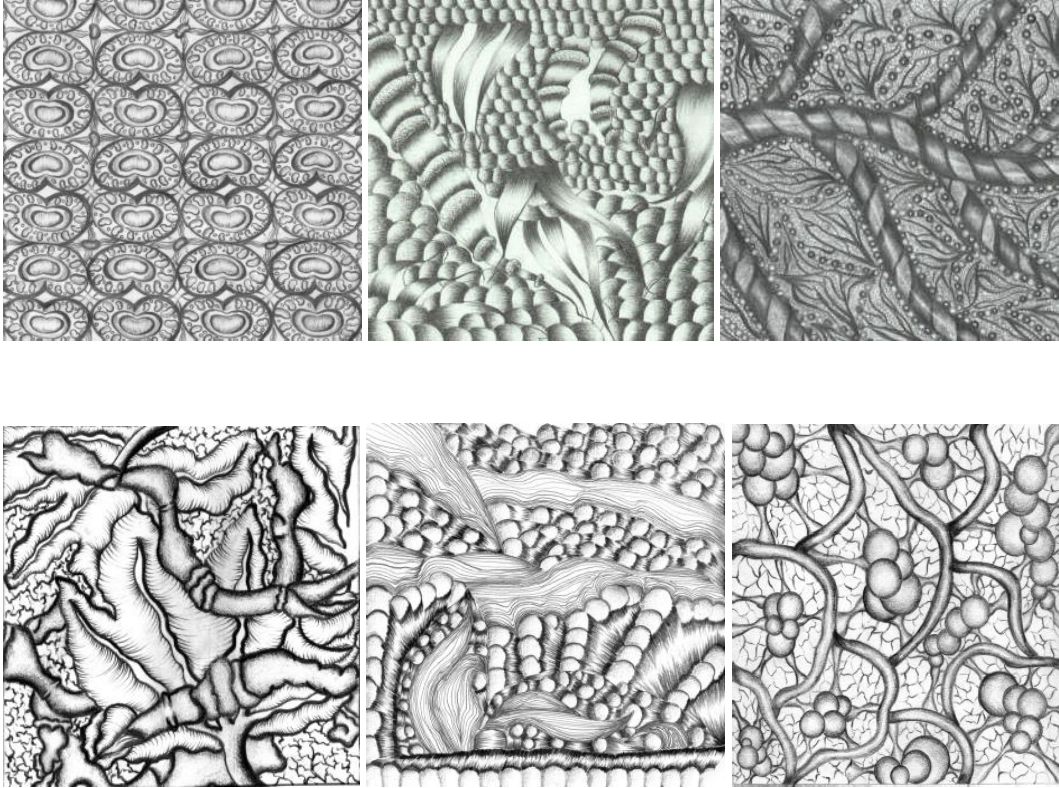
Objelerin renkli etütleri

DOKULU OBJELERDEN ÖZGÜN YÜZEY DÜZENLEMELERİ

- Uygulamayı yapabilmek için tasarı ilkeleri modülünde kompozisyon oluşturma konusunda verilen bilgilere bakınız.

Örnekler

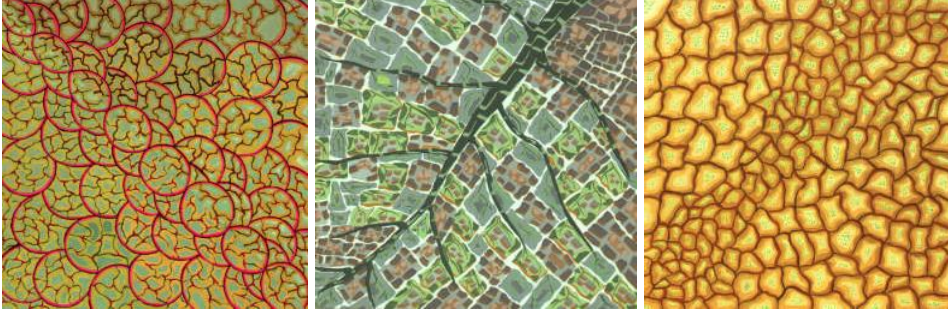

Karakalem tekniği ile kompozisyon ilkelerine uygun özgün yüzey düzenlemeleri

ÖZGÜN YÜZEY DÜZENLEMELERİNİ RENKLENDİRME

- Uygulamayı yapabilmek için renk modülünde renk uyumları konusunda verilen bilgilere bakınız.

Örnekler

Yaprak etüdünden yorum çalışmaları.

Ağaç, denizkestanesi ve soğan objelerinden yorum çalışmaları.

RENKLİ ÖZGÜN YÜZEY DÜZENLEMELERİNİ PASPARTULAMA

Paspartu

Çerçeve yapılması düşünülen resimlerin, fotoğrafların daha güzel görümlerini sağlamak, duvara asılabilir hale getirmek ya da sergiye hazırlamak için kullanılan kâğıt, karton, mukavva, kumaş veya başka bir malzemedan yapılan çerçeve ile orijinal eser arasındaki ön çerçeve fonlara verilen isimdir.

Çerçevelenen asıl ürün paspartuyla cam arasında yer alabileceği gibi paspartu üzerinde açılan kendi büyüklüğündeki bir boşluğun altına da yerleştirilebilir. Paspartunun görevi, küçük boyutlu resimleri daha rahat algılanabilir kılan ve onları çerçeveden ayıran nötr bir zemin yaratmaktadır.

Paspartu daha çok sulu boya, baskı resim, fotoğraf gibi ürünlere uygulanır. Yağlı boya resimler boyutlu olduğu için bunlara paspartu yapılamaz

Paspartu yapılırken resmin dar kenarı santimetre cinsinden ölçülür ve üçte biri sağ, sol ve üst kısmına uygulanır, alt kısmı üçte bir olarak alınan ölçünün bir buçuk santimetre daha fazlası alınır, çünkü buraya resmi yapanın adı soyadı, resmin ismi ve tekniği yazılacaktır. Paspartu renk olarak mat olur ve yapılan çalışmayı toplar daha iyi görünmesini sağlar.

KAYNAKÇA

Meslekî Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi MEGEP (2007).
Fotoğraf Ve Grafik , Doku; Ankara.

<https://cahilim.com/pdf/fotograf/doku.pdf>

